

sppir

societal and political psychology international review
revue internationale de psychologie politique sociétale
revista internațională de psihologie politică societală
revista international de psicologia politica societal

VOLUME 2 • NUMBER 1 • 2011 • SOCIAL MEMORY

EDITORS-IN-CHIEF

Lavinia Beta

Alexandre Dorna

DIRECTOR OF HONOUR

Serge Moscovici

“Aurel Vlaicu”
University of Arad

L’Association Française
de Psychologie Politique

Romanian Association
of Political Ecology

1961-2011: 50 de ani de istorie a unei idei reprezentând “*mai mult decât o teorie*”.

Partea I

Annamaria Silvana de Rosa¹

XXX

Italia

50 de ani de istorie a unei idei de succes – care, sub aspectele unei teorii expusă într-o *lucrare de debut*, a generat un domeniu trans-disciplinar care cuprinde astăzi câteva mii de publicații, în numeroase limbi, răspândite pe toate continentele – merită un spațiu mult mai mare decât un articol. În realitate, acesta va fi obiectivul cărții anunțate deja în colecția “*Social Representations and Communication: Media and Society*”² cu titlul “*Biografia unei teorii: o cercetare meta-analitică asupra nașterii și răspândirii teoriei reprezentărilor sociale*”, în care vom ilustra – prin analize susținute de date empirice și interviuri cu cercetători din diverse generații care au devenit protagoniști ai acestui domeniu științific – diversele faze în care ideea a fost socializată mult peste limitele mentale ale unui tânăr cercetător generos în intuiții inovative și ale cercului său restrâns de colaboratori, pentru a deveni un teren de cultură a unei teorii care, deși fiind constitutivă și re-fundativă pentru psihologia socială, i-a depășit granițele

hibridizându-se și fertilizând toate științele sociale.

În acest articol vom încerca să rezumăm, într-o manieră foarte sintetică, câțiva indicatori ai acestui parcurs extraordinar, care a devenit în sine un fenomen de răspândire a unei teorii științifice extrem de fascinante, mai ales dacă se ia în considerare volatilitatea microparadigmelor din psihologia socială care apar și dispar în decursul unui deceniu (dacă au succes!).

Francesca Emiliani și Augusto Palmonari (2009: 37), în capitolul dedicat lucrării “*La Psychanalyse, son image et son public*”, volumul care pune bazele teoriei reprezentărilor sociale, recunosc că: “lucrarea se propune a fi o intenție ambițioasă de reinovare a disciplinei. Dacă la o distanță de peste patruzeci de ani (*astăzi sărbătorind a cincizecea aniversare!*) discutăm și reflectăm încă asupra puterii euristice a teoriei care a fost conturată în această carte, trebuie să recunoaștem că autorul și-a urmat obiectivul de a dori să redefinească “proble-

mele și conceptele psihologiei sociale” pornind de la fenomenul reprezentărilor sociale.”

Printre alte voci, Ida Galli (2006), la rândul său, reiterează: “Între teoriile lui Moscovici, cea a reprezentărilor sociale apare ca fiind cea mai sofisticată și complexă. Încă din momentul în care această teorie a început să se răspândească între științele sociale și, în special, în psihologia socială, s-a înțeles că pornind de la ea s-ar fi putut reorganiza întregul câmp al disciplinei.”

Nikos Kalampalikis și Valérie Haas (2008: 450) îndrăznesc să meargă și mai departe, afirmând: “Dacă teoria reprezentărilor sociale a întâmpinat o dezvoltare similară în interiorul și în exteriorul disciplinei, aceasta se datorează faptului că ea a depășit granițele sale teoretice inițiale. Se poate spune că este mai mult decât “o simplă” teorie sau o “teorie” în plus. În fapt, mijlocul secolului trecut a dovedit din plin că este “*mai mult decât o teorie (...): este o nouă hartă a gândirii sociale*”.

Pe această *nouă hartă a gândirii sociale* – trasată de teoria reprezentărilor sociale – numeroase generații de cercetători nu numai că s-au orientat în cercetarea lor asupra celor mai disparate obiecte de investigație psiho-socială, dar s-au și angajat în a indica noi parcursuri, elaborând paradigme și abordări specifice. Chiar dacă împărtășesc unitaritatea inspirației originare, recunoscându-se astfel în literatura reprezentărilor sociale, aceste abordări paradigmatică – dezvoltate într-un teren fertil și datorită alergiei manifestate mereu de Moscovici față de formele canonice sau de ortodoxie intelectuală, favorizând inovația și autonomia, dincolo de preferințele sale personale – au dobândit o caracter și o rezonanță de așa natură încât să poată fi identificate în mod distinct, ca mărturie a fecundității și vitalității acestei teorii. Pentru o tratare analitică vom face trimitere la cartea îngrijită de Palmonari și Emiliani (2009).

Paradigme ale reprezentărilor sociale.

Ne limităm aici la a propune un grafic în care sintetizăm o serie de abordări paradigmatică, ca rezultat al ansamblului relevant prin studierea literaturii utilizate ca sursă pentru analiza metateoretică (3694 de intrări, între care: cărți, capitole de cărți, articole științifice, expuneri la congrese, teze de doctorat și documente prezentate la conferințe internaționale asupra reprezentărilor sociale), care completează vederea de ansamblu a dezvoltării literaturii focalizate în mod mai convențional asupra a două abordări paradigmatică care au dobândit, pentru notorietatea lor, o identificare de școală (în mod particular ‘școala din Aix’ și ‘școala din Geneva’), asociată locurilor în care se află instituțiile de apartenență ale cercetătorilor care au contribuit la formalizarea lor. Trimiterile bibliografice referitoare la diferite abordări nu sunt în mod evident exhaustive, ci doar indicii pentru posibilele parcursuri de lectură³. Regretăm așadar că în schematizarea propusă (destinată identificării orientărilor paradigmatică prevalente) nu se găsesc spații de autori, mai mult sau mai puțin cunoscuți, de cărți și cercetări originale și stimulative, de care literatura este prolifică în ziua de azi în numeroase regiuni ale lumii.

Cu toate acestea, fecunditatea teoriei reprezentărilor sociale nu se identifică numai cu dezvoltarea noilor paradigme, ci și cu nașterea unei comunități științifice, care recunoaște în această teorie nucleul constitutiv al propriei sale identități și rațiunea fundamentală asociativă, care îi face pe membrii săi să călătorească de pe un continent pe altul pentru a asista la conferințe științifice internaționale consacrate acestei teme, întâlniri științifice de cercetare în domenii tematice specifice, inițiative orientate spre formarea de tineri cercetători, activități editoriale și așa mai departe.

Din acest motiv, în acord cu Michael

Paradigmele Reprezentărilor Sociale: o teorie, diverse abordări și metode

Abordarea structurală	<p>– Funcția generatoare, organizatoare, stabilizatoare a “nucleului central” și funcțiile de adaptare la realitatea concretă, de diferențiere a conținutului reprezentărilor și de protecție a nucleului central de către sistemul periferic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relevarea raportului dintre reprezentări sociale și practici și a condițiilor specifice pentru transformarea reprezentărilor sociale (transformare radicală, progresivă, fără ruptură) • Zona mută a RS • Abordarea experimentală <p>– Școala de la Aix-en-Provence: Flament, Abric, Guimelli, Rouquette, Moliner, Rateau, Tafani</p>
Abordarea socio-dinamică	<p>– Reprezentările sociale ca “principii organizatoare de luări de poziție”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modelul “trifazic” (analiza cunoașterii comune, analiza pozițiilor individuale, multiple ancorări în funcție de grupul de apartenență) • Analiza relațiilor dintre sisteme de credință, valori și norme de referință <p>– Școala din Geneva-Lémanique: Doise, Clémence, Lorenzi-Cioldi, Staerklé, Spini</p>
Abordarea narativă și abordarea dialogică	<p>– Diverse fațete centrate pe activități narative, discursive, textuale sau conversaționale cu diverse abordări ce tind fie să valorizeze construcțiile identitare, fie să privilegieze relațiile cu sfera publică și cu contextul, fie cu patternul comportamentelor colective : Laszlo, Joffe, Purkhardt, Jovchelovitch, Contarello, Volpato, Wagner, Hayes, Howarth, Colucci</p> <p>– Interdependența dinamică Ego-Alter, asimetrii dialogice și tensiuni ale opozițiilor, cunoașterea socială implicită, heteroglosia în gândire și limbaj : Markova</p>
Abordarea antropologică și abordarea etnografică	<p>– Articulare între subiectivitate, intersubiectivitate și transsubiectivitate: Jodelet, Kalampalikis, Haas, de Alba</p> <p>– Articulare între onto-geneză, micro-geneză și socio-geneză, studii mai ales asupra genezei și co-evoluției reprezentărilor sociale și identității sociale în contexte interactive și educative: Duveen, Lloyd, Carugati, Emiliani, Molinari</p>
Abordarea modelizatoare	<p>– Abordare multi-teoretică și multi-metodologică bazată pe articularea – diferențierea diverselor constructe (atitudini, opinii, imagini, identitate multi-dimensională, memorie socială, emoții, mit ...) justificate pe baza compatibilității lor epistemice și modelate prin diferite metode (verbale/grafic-figurative, proiective/structurale), în baza ipotezelor privind interacțiunea între rezultate, tehnici și strategii de analiză.</p> <p>– Centrul de cercetare și laboratorul multimedia <i>European PhD on Social representations & Communication</i> : de Rosa, Bocci, d’Ambrosio și un mare număr de doctori EuroPhD și candidați care lucrează în laboratorul din Roma și în cadrul rețelei EuroPhD</p>

Billig (2008: 355-6), care a evaluat drept potrivită și oportună întârzierea ediției în limba engleză a *Psihanalizei* (dar evident că același lucru se poate spune și pentru ediția italiană, dincolo de formularea aparent paradoxală “*întârzierea este în timp util*”!), ne simțim pe deplin îndreptățiți să considerăm: “Republicarea sa ca fiind oportună, pentru că ar trebui să ne încurajeze în a reflecta asupra originilor teoriei reprezentărilor sociale însăși. Dacă psihologii sociali doresc să fie într-adevăr deschiși la istorie, ar trebui să facă ceva mai mult pentru a examina originile istorice ale ideilor pe care le studiază. Ei ar trebui să examineze în manieră auto-reflexivă inclusiv originile istorice ale ideilor lor. (Billig, 2008). Când Moscovici scria *La Psychanalyse*, nu exista o rețea de cercetători care, în mod conștient, să promoveze studiul «reprezentărilor sociale». Nu existau școli de vară, conferințe sau programe doctorale despre reprezentările sociale. Astăzi editorii publicației *Papers on Social Representations* se pot adresa către «*social representations community*» («comunitatea reprezentărilor sociale» (Editors, 2003, p. 3.1). Traseul «reprezentărilor sociale» de la entitatea nominală, care denotă o entitate presupusă în lumea socială și până la ‘reprezentările sociale’ ca adjectiv, care descrie o comunitate particulară, abordare sau teorie nu a fost încă finalizat.

Argumentele lui Moscovici cu privire la răspândirea ideilor științifice în mod reflexiv se impun și cărții lui ca o resursă pentru examinarea nașterii unei idei care a devenit mult mai mult decât o idee: identitatea pentru o comunitate de cercetători.”

În mod foarte sintetic, parcursul prolific care, de la o cercetare originală și îndrăzneată – susținută de elaborarea unui complex de idei inovative –, a declanșat o progresie în lanț de dezvoltări științifice ar putea fi sintetizat în următoarele puncte:

– în actul oficial de naștere al teoriei

Reprezentărilor Sociale cu cartea publicată în 1961;

– în reformularea sa prin a doua ediție profund reînnoită din 1976;

– în răspândirea sa progresivă în Franța (de la sfârșitul anilor ’60 - începutul anilor ’70) și din Franța către Europa (de la sfârșitul anilor ’70- începutul anilor ’80 și în continuare), din Europa către întreaga lume (de la sfârșitul anilor ’80 și în continuare);

– în proliferarea unei literaturi extrem de vaste în privința alegerilor tematice, apartenențelor geografice, orientărilor metodologice și paradigmatică și a debaterii critice pe care a provocat-o în cea mai extinsă comunitate științifică, suscitând o dinamică vie de controverse, replici și refutări atât din perspectiva *mainstream*, cât și din perspectivele mai radicale ale analizei discursului;

– în nașterea unei comunități științifice internaționale care a făcut din această teorie elementul constitutiv al propriei identități culturale, și care numără astăzi câteva mii de cercetători răspândiți pe toate continentele;

– în evenimentele științifice și alte forme instituționale de comunicare și schimb științific, cum ar fi Conferințele Internaționale bianuale asupra Reprezentărilor Sociale ICSR organizate începând din 1992 sau JIRS (*Jornada Internacional sobre Representações Sociais*) sau CBRS (*Conferencia Brasileira sobre Representações Sociais*);

– în apariția unei reviste specializate în anul 1992, *Papers on Social Representations* (<http://www.Psych.Lse.Ac.Uk/Psr/>), și în numărul și varietatea mare de reviste din diverse domenii disciplinare care publică articole despre reprezentările sociale;

– în redenumirea de cursuri universitare – tradițional adresate studiului de *Atitudini și Opinii* – în *Atitudini și Reprezentările Sociale*, cu o redefinire a programelor de educație academică destinată unei redefiniri paradigmatică (este cazul, de exemplu, predării active

din anul 1992 la Facultatea de Psihologie din cadrul Universitatii Sapienza din Roma, în prezent devenită Facultatea de Medicină și Psihologie);

– în inițiativa instituțională a unui doctorat internațional dedicat în mod specific formării cercetării în domeniul Reprezentărilor Sociale și Comunicării (*European PhD on Social Representations and Communication*), aprobat de Comisia Europeană din anul 1993, implementat și operațional în totalitate începând cu anul 1996. Acest doctorat internațional acorda un titlu comun emis de un consorțiu format din 6 Universități din 4 țări europene (Sapienza, Roma, Italia, University of Provence, University Paul-Valéry Montpellier III și University Lumière Lyon 2, Franța; Masaryk University, Brno, Republica Cehă; University A.I. Cuza, Iași România) în cooperare cu o rețea instituțională și mai extinsă de Universități. Consorțiul este în prezent format dintr-o rețea “instituțională” de 22 de Universități din 15 țări pe diferite continente: 17 Universități în 9 Țări europene (AT, CZ, FR, IT, PT, RO, ES, CH, UK), și 5 Universități extraeuropene în America de Nord (Canada), America Latină (Argentina și Brazilia) și Asia (China) și, de curând, este deschisă colaborării cu întreprinderi și centre de cercetare în domeniu extra-academic (<http://www.europhd.eu>). Aceasta va fi coordonată de Universitatea La Sapienza din Roma și dispune de o infrastructură consacrată: European PhD on Social Representations and Communication Research Centre and Multimedia Lab;

– în constituirea unei *Rețele Tematice de excelență în domeniul Reprezentărilor Sociale și Comunicării* (SoReCom THEMatic NETwork), aprobată de Comisia Europeană în anul 2004 care număra peste o mie de cercetători și câteva sute de Instituții partenere, academice și extra-academice în toate țările europene și afilierea Centrelor de cercetare specializate în întreaga lume (<http://www.europhd.eu/SoReComTHEmaticNetwork>).

Această rețea are în forma sistematică și integrată următoarele obiective:

a) de a obține toată *documentația științifică* elaborată în acest domeniu (cu implementarea și dezvoltarea continuă a unui inventar bibliografic, care cuprinde în prezent peste șapte mii de elemente bibliografice, și a unei biblioteci virtuale cu mai mult de o mie de publicații, pe lângă dezvoltarea unui program progresiv de cercetare cu scopul meta-analizei întregii literaturi referitoare la Reprezentările Sociale, realizată în prezent pe mai mult de trei mii de surse bibliografice);

b) de a promova *formarea în cercetare* (prin intermediul nucleului său instituțional reprezentat de *European PhD on Social Representations and Communication*, din care a luat naștere mult mai extinsa rețea tematică);

c) de a facilita rețeaua de comunicare/*networking* între membri comunității științifice internaționale (înregistrată în “*SoReComTHEmaticNETwork Scientific Community online data base*”: <http://www.europhd.eu/html/onda03/04/01.00.00.00.shtml>), cărora li se vor comunica noutățile lunar prin intermediul SoReCom@-NEWS (http://www.europhd.eu/SoReComTHENET_@-NEWS);

În ultimii ani comunitatea științifică a promovat inițiative destinate, pe de-o parte, creării de sub-rețele cu caracter tematic⁴ și, pe de altă parte, regionalizării centrelor de cercetare mai cu seamă în Țările Latino-Americane, dar și în Canada, Europa și Asia⁵;

– în sfârșit, în recenta apariție a *seriei editoriale consacrate*, cum ar fi Routledge Series “*Cultural Dynamics of Social Representations*”, condusă de Ian Valsiner, și ediția multilingvă (engleză-italiană-franceză) *Social Representations and Communication: Media and Society*, condusă de Annamaria Silvana de Rosa pentru seria Edizioni Unicopli, inaugurată de ediția italiană⁶ a “*La psicoanalisi, la sua immagine, il suo pubblico*” de Moscovici.

Note

¹ Profesor de *Atitudini și reprezentări sociale* și de *Psihologia comunicării și noile media* la Facultatea de Medicină și Psihologie, Universitatea Sapienza din Roma – European Ph.D. on Social Representations and Communication Research Centre and Multimedia Lab <http://www.europhd.eu> e-mail: Annamaria.derosa@uniroma1.it

² Inspirată de teoria reprezentărilor sociale, seria – condusă de A.S. de Rosa pentru Edizioni Unicolpi, în colaborare cu un comitet editorial compus din Serge Moscovici, Denise Jodelet, Bruno Mazzara, Francesco Colucci și un comitet internațional de blind reviewers – acoperă o arie științifică inter-disciplinară la care contribuie pe lângă psihologia socială (și sectoare conexe acesteia ca psihologia mediului, psihologia sănătății, psihologia educației, psihologia organizațiilor, psihologia politică) sociologia, studiile despre comunicare, antropologia culturală, istoria mentalităților și a ideilor științifice, etc. Seria constituie un forum pentru discutarea inter-conexiunilor între cunoașterea științifică și simțul comun, reprezentări și practici sociale, comunicarea și sistemul polifonic al media, plecând de la faptul că reprezentările sociale se deosebesc de simplele cogniții, prea adesea studiate ca forme de gândire de-contextualizate cultural și social. În lumina dezbaterii științifice privind noile scenarii ale comunicării și ale construcției sociale ale cunoașterii, această serie internațională și multi-lingvistică (italiană, engleză, franceză, prioritar) are ca obiectiv să răspundă nevoii de investigare a reprezentărilor sociale nu doar ca sisteme referențiale sau „discursuri”, ci drept constructe sociale dinamice care sunt se generează, transformă și răspândesc în interacțiune cu diverse sisteme mediatice și forme de comunicare între indivizi, grupuri, instituții și organizații. Fenomenele studiate, în raport cu noile forme de socializare a cunoștiințelor și a strategiilor sale comunicative în cele mai diverse domenii (de la politică la sănătate, de la mediu la economie, etc.) sunt de mare actualitate și extrtem de relevante pentru politicile sociale în lumea contemporană.

³ Pentru abordarea structurală, așa numita Școală de la Aix-en-Provence: Flament (1981, 1986, 1987) Abric (1976, 1993, 1994, 2003a, 2003b), Abric and Tafani (2009); Deschamps și Guimelli (2004); Flament

(1989, 1994a, 1994b); Guimelli (1988, 1993, 1994); Guimelli și Deschamps (2000); Guimelli și Rouquette (1992); Moliner (1989, 1994a, 1994b, 1995a, 1995b, 1996, 2001); Rateau (1995, 2002); Tafani, Audin și Apostolidis (2002); Tafani, Bellon și Apostolidis (2002).

– Pentru abordarea *socio-dinamică*, așa numita Școală de la Geneva: Doise (1986, 1988, 1992, 1993, 2002, 2005) Doise, Clémence și Lorenzi-Cioldi (1992); Staerklé și Clémence (2004); Spini (2005). O revizuire recentă a Școlii de la Geneva-Lausanne e prezentată în Emiliani și Palmonari (2009).

– Pentru *abordarea antropologică*: Jodelet (1984, 1989a, 1998b, 2003), Haas (2002, 2006), Haas și Jodelet (2007), Kalampalakis (2007), iar pentru *abordarea etnografică*: Duveen și Lloyd 1990; Lloyd și Duveen 1992, completată uneori de studii despre reprezentarea socială a dezvoltării, a practicilor educative în diverse contexte de învățare și socializare: Mugny și Carugati (1985), Carugati și Selleri (2004), Emiliani și Molinari (1995)

– Pentru *abordarea narativă*, în *amplele sale declinații centrate pe activitățile narativă, discursivă, textuale sau conversaționale, cu diferite abordări care fie valorizează construcțiile identitare fie privilegiază relațiile cu sfera publică și cu contextual, fie cu patternuri de comportamente collective*: Laszlo (2002), Joffe (1995), Contarello și Volpato (2002), Jovchelovitch (2002, 2006), Purkhardt (2002), Wagner și Hayes (2005), Wagner in Sigmund et Al. (2008), Howarth (2006b, 2007), Colucci și Montali, 2004; Montali, Colucci, Pieri (2005); inspirată uneori din *abordarea dialogică* (Markova 2003, 2009) sau din ‘*psihologia socio-culturală*’ inclusiv *abordarea semeiotic- mediațională* (s vezi Valsiner și Rosa 2007). Uneori abordarea narativă este articulat și cu *abordarea retorică* (Billig 1990, 1993) sau *discursivă/conversațională* (Potter and Litton 1985; Parker and Burnan 1993) de multe ori fără a lua în considerare principiile epistemologice distincte care inspiră cele două paradigme: Analiza radicală a discursului și teoria reprezentărilor sociale (vezi de Rosa 1994a și 2006c despre această dezbateră controversată);

– *A abordarea multi-teoretică și multi-metodologică modelizatoare* e dezvoltată de către de Rosa (1987a, 1987b, 1988, 1990a, 1990b, 1991, 1993, 1994a, 1994b, 1995,

1996, 1997, 2000a, 2001b, 2002a, 2004, 2006a, 2006b, 2006c, 2009a; de Rosa și Farr, 2001; de Rosa & Mormino 2000, 2002; de Rosa, d'Ambrosio & Cohen 2005; de Rosa & Bocci, 2012; de Rosa & Holman, 2011). Această abordare orientează în mod consistent activitatea de cercetare desfășurată în cadrul European PhD on Social Representations and Communication Research Centre and Multimedia Lab (<http://www.europhd.eu>) (de Rosa 2000b, 2001a, 2009b). Abordarea multi-metodologică (de Rosa 1987, 1990, 2002) este larg difuzată, fie printre cei care sunt convingși de oportunitatea depășirii distincției învechite între metodele cantitative și calitative și adoptă un design de cercetare bazat pe triangulare între metode, fie printre cei care sunt interesați de studiul integrat al reprezentărilor sociale în media și la subiecții sociali: Bauer&Gaskell, Wagner, Mazzara, Camargo Vizeu, Colucci și Montali (printre alții)

⁴ În anul 2010 a fost lansat RPRES: *Réseau International de Recherche sur les Représentations Sociales en Santé* con partners incu parteneri în Portugalia, Brazilia, Franța, Argentina, Austria, Italia, Mexic, Scoția.

⁵ Au fost constituite în Argentina: CIEREPS - *Centre International d'étude en représentations et pratiques sociales* – pe lângă Universitatea din Quilmes; în Brazilia: 1) CIERS-ED - *Centre International d'études en représentation sociales, subjectivité et education* – (http://www.fcc.org.br/pesquisa/ciers_eng.html); 2) LACCOS-Laboratório de Psicologia Social da Comunicação e Cognição pe lângă Universidade Federal de Santa Catarina - (<http://www.laccos.org>); 3) CIPREPS - *Centre International de recherche en représentation et psychologie sociale* pe lângă Universitatea din Brasil (<http://www.centromoscovici.com.br/>); în MESSICO, RENIRS (*Red Nacional de investigadores en Representaciones Sociales*) - CEMERS (*Centro Mexicano para el Estudio de las Representaciones Sociales*); în Canada, GEIRSO - Groupe d'étude sur l'interdisciplinarité et les représentations sociales (<http://www.geirso.uqam.ca/>), în Europa (Italia), CeMeRS - *Centro Mediterraneo per lo Studio delle Rappresentazioni Sociali*, și în Asia (Indonezia) *Rumah Ganeca Research Institute*.

⁶ O ediție în portugheză a *La Psychanalyse* va apărea în Brazilia

Bibliografie

Almeida, L.M. Santos, F. Eds. (2005) *Dialogos com a Teoria das Representações sociais*, PERNANBUCO, Ed. Universitaria UFPE

Almeida, A.Trindade, Z. Santos, F. Eds. (2011) *Teoria das Representações sociais - 50 anos. Memórias, desafios contemporâneos e perspectivas*, (in press)

Arruda, A. De Alba, M. (2007) *Espacios imaginarios y representaciones sociales*. México: Anthropos.

Abric, J.C. (1976) *Jeux, conflits et représentations sociales*, doctoral thesis, Université de Provence, Aix-en-Provence, France.

Abric, J.C. (1993) Central system, peripheral system: their functions and roles in the dynamics of Social Representations, *Papers on Social Representations*, 2, 2: 75–8.

Abric, J.C. (ed.) (1994) *Pratiques Sociales et Représentations*, Paris: Presse Universitaires de France.

Abric, J.C. (2003a) La recherche du noyau central et de la zone muette des représentations sociales, in J.C. Abric (ed.) *Méthodes d'Études des Représentations Sociales* (pp. 119–43), Saint Agne, France: Eres.

Abric, J.C. (2003b) L'analyse structurale des représentations sociales, in S. Moscovici F. Buschini (eds) *Les Méthodes des Sciences Humaines* (pp. 375–92), Paris: Presses Universitaires de France.

Abric, J.C. Tafani, E. (2009) Gli sviluppi strutturali della teoria, in A. Palmonari F. Emiliani (eds) *Paradigmi delle Rappresentazioni Sociali* (pp. 147–76), Bologna, Italy: Il Mulino.

Bauer, M. Gaskell, G. (2000) *Qualitative researching with text, image and sound*. A practical handbook, London: Sage.

Bauer, M. Gaskell, G. (1999) *Towards*

- a paradigm for research on social representations, *Journal for the theory of social behaviour*, vol, 29, 2: 163-186.
- Bauer, M. Gaskell, G. (2008) 'Social representation theory: A progressive research programme for social psychology', *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38, 4: 335-53.
- Baym N. K. (1998) The emergence of community in *Computer-Mediated Communication*, in Jones, S. *Cybersociety. Computer-Mediated Communication and Community*. (pp. 138-163), Sage, Thousand Oaks, CA.
- Beer D. (2008) *Social network(ing) sites...revisiting the story so far: A response to Danah Boyd & Nicole Ellison*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 2: 516-529.
- Berger, P.L. Luckmann, T. (1966) *The Social Construction of Reality*, New York: Doubleday
- Billig, M. (2008) Social Representations and Repression: examining the first formulation of Freud and Moscovici, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38, 4: 355-368.
- Boyd, D. M., Ellison N.B. (2007) Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1), 11. <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html> (descãrcat în 31-3-2011)
- Bucchi M. (1998). *Science and the media. Alternative Routes in Scientific Communication*. London e New York: Routledge.
- Bucchi M., Neresini F. (2007). Science and public participation. In E. J. Hackett, O. Amsterdamska, M. Lynch Eds. *New Handbook of Science and Technology Studies*, (pp. 449-473), Cambridge, MA: MIT Press.
- Bucci, M. (2010) *Scienza e societã. Introduzione alla sociologia della scienza*, Milano: Cortina
- Buschini, F. Kalmpalikis; N. (2001) *Penser la vie, le social, la nature. Mèlanges en l'honneur de Serge Moscovici*, Paris, Editions de la Maison des sciences de l'homme.
- Cannavò L. (1995). Babele e la scatola magica. In L. Cannavò Ed. *La scienza in TV. Dalla divulgazione alla comunicazione scientifica pubblica*, (pp. 23-52), Torino: Nuova ERI
- Castells, M. (1996 , 2000 2nd ed.). *The Rise of Network Society*. Blackwell. Oxford.
- Castells, M. (2001). *Galassia Internet*. Roma: Feltrinelli.
- Castells, M., Fernandez-Ardevol, M., Qiu, J. L., & Sey, A. (2007). *Mobile communication and society: A global perspective*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Carrada G. (2005). *Comunicare la scienza*. Milano: Sironi Editore.
- Carrington P., Scott J., Wasserman S. (2005) *Models and Methods in Social Network Analysis*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Carugati, F. Selleri, P. (2004) Intelligence, educational practices and school reform: Organisations change, representations persist, in A. Antonietti (a cura di) *What Students and Teachers Think about Learning: Contextual Aspects*, "European Journal of School Psychology" Special Issue, pp. 149-167.
- Colucci, F.P. (2004). Atteggiamenti e rappresentazioni nell'evoluzione della psicologia sociale. In F.P. Colucci, L. Montali (a cura di), *Scritti sulle rappresentazioni sociali* (pp. 5-16). Milano : CUEM.
- Colucci, F.P. (2007). Common Sense and Everyday Life as Corresponding and Potentially Critical Concepts. *International journal of critical psychology*, 20, 41-

76.

Colucci, F.P., Montali, L. (2004). Il caso Di Bella come emblematico del conflitto tra consensuale e reificato: la sua rappresentazione nella stampa. *Giornale italiano di psicologia*, 31(1), 141-174.

Contarello, A. Volpato, C. (2002) Social representations, narrative and literary texts, in J. Laszlo W. Stainton Rogers (eds) *Narrative Approaches in Social Psychology* (pp. 74–87), Budapest, Hungary: New Mandate.

Corbisiero F. (2007) *Social Network Analysis. Tendenze, metodi e tecniche dell'analisi relazionale*. Milano, Franco Angeli Edizioni.

de Rosa, A.S. (1987a) Différents niveaux d'analyse du concept de représentation sociale en relation aux méthodes utilisées, in G. Bellelli (ed.) *La Représentation Sociale de la Maladie Mentale* (pp. 47–63), Napoli, Italy: Liguori.

de Rosa, A.S. (1987b) The social representations of mental illness in children and adults, in W. Doise and S. Moscovici (eds) *Current Issues in European Social Psychology*, vol. 2 (pp. 47–138), Cambridge: Cambridge University Press.

de Rosa, A.S. (1988) Sur l'usage des associations libres dans l'étude des représentations sociales de la maladie mentale, *Connexions*, 51: 27–50.

de Rosa, A.S. (1990a) 'Comparison critique entre les représentations sociales et la cognition sociale : sur la signification d'une approche développementale dans l'étude des représentations sociales, *Cahiers Internationaux de Psychologie sociale*, 5: 69–109.

de Rosa, A.S. (1990b) Per un approccio multi-metodo allo studio delle rappresentazioni sociali, *Rassegna di Psicologia*, 7, 3: 101–52.

de Rosa, A.S. (1991) Idéologie médicale et non-médicale et son rapport avec les

représentations sociales de la maladie mentale, in V. Aebischer, J.P. Dechonchy R. Lipiansky (eds) *Idéologies et Représentations Sociales* (pp. 235–72), Fribourg, Switzerland: DelVal.

de Rosa, A. S. (1992). Thematic perspectives and epistemic principles in developmental Social Cognition and Social Representation. The meaning of a developmental approach to the investigation of S.R. In M. von Cranach, W. Doise G. Mugny (Eds.), *Social representations and the social bases of knowledge* (pp. 120-143). Lewiston, N.Y.: Hogrofe & Huber Publishers

de Rosa, A. S. (1993) Social representations and attitudes: problems of coherence between the theoretical definition and procedure of research, *Papers on Social Representations*, 2, 3: 178–92.

de Rosa, A. S. (1994a) From theory to meta-theory in social representations: the lines of argument of a theoretical-methodological debate, *Social Science Information*, 33, 2: 273–304.

de Rosa, A.S. (1994b) The end justifies the means, but the means might modify the end, invited paper presented at the round table 'Methodological perspectives on social representations', *2nd International Conference on Social Representations* (Rio de Janeiro, 29 August–1 September 1994).

de Rosa, A. S. (ed.) (1995). *Se per la strada incontri un matto ... Sviluppo dei sistemi di credenze e risposta sociale alla devianza in bambini e adolescenti*, Roma: Melusina Editrice.

de Rosa (1996) Reality changes faster than research. National and supranational identity in social representations of European Community in the context of changes in International relations, in G. Breakwell E. Lyons (eds) *Changing European Identities. Advances in social psychology* (pp. 381–402), Oxford: Butterworth Heinemann.

- de Rosa, A.S. (1997) Soziales Gedächtnis und die symbolischen Dimensionen der sozialen Repräsentationen von Wahnsinn und Geisteskrankheit, in M.C. Angermeyer M. Zaumseil (eds) *Verrückte Entwürfe: Kulturelle und individuelle Verarbeitung psychischen Krankseins* (pp. 299–336), Bonn, Germany: Edition Das Narrenschiff im Psychiatrie-Verlag.
- de Rosa, A. S. (2000a). North-South-East-West: The four points of the compass in the European Skies. A comparison of views from different latitudes in the Social Representations of young people in ten European Countries. In M. Chaib & B. Orfali (Eds.), *Social Representations and Communicative Processes* (pp. 51-91). Jönköping: Jönköping University Press.
- de Rosa, A. S. (2000b). Distance Training of European doctoral training students in meta-theoretical analysis of fully-researched bibliographic corpus. Proceedings of The Wanderstudent 2000. *The Wanderstudent of 1425 revived in virtual reality in 2000? Towards a European Virtual University* (pp. 95-98). (Leuven, 20-21 October 2000), Leuven: Leuven University Press.
- de Rosa, A.S. (2001a) Sistema di cooperazione e formazione a distanza implementato sul sito web dell'European doctoral programme on Social Representations and Communication: verso l'attivazione di una "intelligent virtual library, in M. Olivetti Belardinelli (ed.) *Orientamenti della Ricerca in Italia sullo Sviluppo e l'Adattamento Psicosociale. Valentini day 12 Gennaio 2001* (pp. 99–109), Roma, Italy: Edizioni Kappa.
- de Rosa, A.S. (2001b) The king is naked. Critical advertisement and fashion: the Benetton phenomenon, in K. Deaux G. Philogène (eds) *Representations of the Social* (pp. 48–82), Oxford: Blackwell.
- de Rosa, A.S. (2002a) 'Le besoin d'une "théorie de la méthode"', in C. Garnier (ed.) *Les Formes de la Pensée Sociale* (pp.151–87), Paris: Presses Universitaires de France.
- de Rosa, A. S. (2002b). The "associative network": a technique for detecting structure, contents, polarity and stereotyping indexes of the semantic fields. *European Review of Applied Psychology*, 52 (3/4), 181-200.
- de Rosa, A. S. (2003). Le "réseau d'associations": une technique pour détecter la structure, les contenus, les indices de polarité, de neutralité et de stéréotypie du champ sémantique liés aux Représentations Sociales. In J. C. Abric (Ed.), *Méthodes d'étude des représentations sociales* (pp. 81-117). Paris: Editions Erès.
- de Rosa, A. S. (2004). The role of emotions in the dynamics of remembering/forgetting the collective traumatic event 9/11 2001 from September 11 to the Iraq war. *Revista de Psihologia Sociala*, 13, 19-43. Romania: Editura Polirom, Iasi.
- de Rosa, A. S. (2005). A "Rede Associativa": uma técnica para captar a estrutura, os conteúdos, e os índices de polaridade, neutralidade e estereotipia dos campos semânticos relacionados com a Representações Sociais. In A. S. Paredes Moreira, (Ed.), *Perspectivas Teorico-metodológicas em Representações Sociais*, (pp. 61-127). Editora Universitária – UFPB, João Pessoa.
- de Rosa, A.S. (2006a) "¿Por qué es importante?" Notas inspiradas en una mirada reflexiva a la teoría de las representaciones sociales, in S. Valencia Abundiz (ed.) *Representaciones Sociales. Alteridad, epistemología y movimientos sociales*, (pp. 79–173), México: Universidad de Guadalajara, Centro Universitario de Ciencias de la Salud.
- de Rosa, A.S. (2006b) From September 11 to the Iraqi war. Shocking images and the polarization of individual and socially negotiated emotions in the construction of mass flashbulb memory,

- in S. Gertz, J.-P. Breux J. Valsiner (eds) *Semiotic Rotations: Modes of meaning in cultural worlds* (pp.137–68), Greenwich, Ct.: Information Age Press.
- de Rosa, A.S. (2006c) The boomerang effect of radicalism in discursive psychology: A critical overview of the controversy with the social representations theory, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 36, 2: 161–201.
- de Rosa, A.S. (ed.) (2008) Looking at the history of social psychology and social representations: Snapshot views from two sides of the Atlantic, *Rassegna di Psicologia* [Special Issue], 2, 217 pag.
- de Rosa, A.S. (2009a) Mito, ciência e representações sociais, in E.C. Paredes D. Jodelet (eds) *Pensamento Mítico e Representações Sociais* (pp. 123–75), Cuiabá, Brazil: EdUFMT/FAPEMAT/ediUNI; French trans. (2010) ‘Mythe, science et représentations sociales’, in E.C. Paredes D. Jodelet (eds) *Pensée Mythique et Représentations Sociales* (pp. 85–124), Paris: L’Harmattan.
- de Rosa, A.S. (2009b) ‘Promoting joint European/International doctorates in a global scenario: Opening the European PhD on social representations and communication to the world’, in M. Gaebel, L. Purser, B. Wächter L. Wilson (eds) *Internationalisation of European Higher Education. An EUA/ACA handbook* (pp. 1–35), Stuttgart, Germany: RAABE.
- de Rosa, A.S.(2009c) The So.Re.Com. EuroPhD World: Combining Partnerships with Innovation. In A. Klucznik-Tòrò, A. Csépe, D. Kwiatkowska-Ciotucha (Eds.) *Higher Education Partnership, Innovation*, IHEPI, Publikon Publisher/IDResearch Ltd, Budapest.: pp. 203-212.
- de Rosa, A.S., (2010). Um, nenhum, cem mil... jogos com nomes de batismo: Um estudo sobre os nicknames em duas salas de bate-papo. In C.M. Nascimento Schulze, & J. Correia Jesuino (Eds.), *Representações Sociais Ciência e Tecnologia*, (pp.125-150), Instituto Piage: Lisboa
- de Rosa, A.S., (2011) *50 years later: the Psychoanalysis, its image and its public in the era of Facebook*. In A. Almeida, Z. Trindade, F. Santos (Eds.) *Teoria das Representações sociais - 50 anos. Memórias, desafios contemporâneos e perspectivas* (in stampa).
- de Rosa, A.S. (2012a) Research fields in Social Representations: Snapshot views from a meta-theoretical analysis, in A.S. de Rosa (ed.) *Social Representations in the ‘Social Arena’: The theory in contexts faced with ‘social demand’* New York – London: Routledge, (in stampa).
- de Rosa, A.S. (2012b) Place-identity and Social Representations of historical capital cities: Rome through the eyes of first-visitors from six nationalities. In A. S. de Rosa (Ed.), *Social Representations in the “social arena”: the theory in contexts faced with “social demand”* Routledge, New York – London, (in stampa).
- de Rosa, A.S. Ed. (2012c) *Social Representations in the ‘Social Arena’: The theory in contexts faced with ‘social demand’*, New York – London: Routledge, (in stampa).
- de Rosa, A. S. (2012d). *La psicoanalisi, la sua immagine, il suo pubblico: 1961, 1976, 2011. Compiere 50 anni nell’era dei social networks*. In I. Galli Ed. *Cinquant’anni di Rappresentazioni sociali. Bilanci e prospettive di una Teoria in continuo divenire*, Milano: Edizioni Unicopli, (in stampa).
- de Rosa, A.S. Bocci, E. (2012) If on the street you meet a “mad person” 30 years after the deinstitutionalization of the asylums: Resisting polyphasia in the social representations of madness, in A.S. de Rosa (ed.) *Social Representations in the ‘Social Arena’: The theory in contexts faced with ‘social demand’*, New York – London: Routledge, (in stampa).

- de Rosa, A.S. d'Ambrosio, M. (2003) An empirical example of the comparison between multiple correspondence analysis and space analysis: The diffusion of the social representations theory through the institutional context of scientific communication, in S. Levy D. Elizur (eds) *Facet Theory. Towards cumulative social science* (pp. 73–86), Ljubljana, Slovenia: Faculty of Arts, Center for Educational Development.
- de Rosa, A.S. d'Ambrosio, M. (2008) International conferences as interactive scientific media channels: The history of the social representations theory through the eight editions of ICSR from Ravello (1992) to Rome (2006), in A.S. de Rosa (ed.) 'Looking at the history of social psychology and social representations: Snapshot views from two sides of the Atlantic', *Rassegna di Psicologia* [Special Issue], 2: 161–207.
- de Rosa, A. S. Farr, R. (2001). Icon and symbol: Two sides of the coin in the Investigation of Social Representations. In F. Buschini N. Kalampalikis (Eds.), *Penser la vie, le social, la nature. Mélanges en hommage à Serge Moscovici*, (pp. 237-256), Paris: Les Editions de la Maison des Sciences de l'Homme.
- de Rosa, A.S., Holman, A. (2011). Beauty and Aesthetic Surgery: a cross-cultural analysis of social representations. *Journal Temas em Psicologia, Special Issue on Social Representations Theory*, (in stampa).
- de Rosa, A.S. Mormino, C. (2000) Memoria social, identidad nacional y representaciones sociales: son constructos convergentes? Un estudio sobre la Union Europea y sus Estados miembros con una mirada hacia el pasado, in A. Rosa Rivero, G. Bellelli and D. Bakhurst (eds) *Memoria Colectiva e Identidad Nacional* (pp. 451–75), Madrid, Spain: Biblioteca Nueva.
- de Rosa, A.S. Mormino, C. (2002) Au confluent de la mémoire sociale: étude sur l'identité nationale et européenne, in S. Laurens and N. Roussiau (eds) *La Mémoire Sociale. Identités et représentations sociales* (pp. 119–37), Rennes, France: Presses Universitaires de Rennes.
- de Rosa, A. S. & Schurmans, M. N. (1990a). Madness imagery across two countries. *Rassegna di Psicologia*, 3, 177-193.
- de Rosa, A. S. & Schurmans, M. N. (1990b). Immaginario e follia nelle rappresentazioni sociali di bambini e adolescenti di due Paesi europei. *Rivista di Psicologia clinica*, 3, 297-341.
- de Rosa, A. S. & Schurmans, M. N. (1994). Dessiner la folie: apports de l'analyse d'un matériel figuratif à l'étude des représentations sociales de la maladie mentale. *Education et recherche*, Vol. 94, no. 2, p. 225 -246.
- de Rosa, A. S. & Schurmans, M. N. (1994). Dessiner la folie: apports de l'analyse d'un matériel figuratif à l'étude des représentations sociales de la maladie mentale. *Education et recherche*, Vol. 94, no. 2, p. 225 -246
- de Rosa, A. S., Bocci E. & Saurini, S. (2006). Risk Perception as a Motivational Barrier for On-line Purchasing. In S. Zappalà & C. Gray (Ed.), *Impact of e-Commerce on Consumers and Small Firms*, (Chapter 16, pp. 235-248). Ashgate: London.
- de Rosa, A.S., d'Ambrosio, M. Cohen, E. (2005) Modeling social representations of European nations and European Union: A facet theory approach, in W. Bilsky D. Elizur (eds) *Facet Theory: Design, Analysis and Applications* (pp. 49–56), Prague, Czech Republic: Agentur Action M.
- Deschamps, J.C. Guimelli, C. (2004) L'organisation interne des représentations sociales de la sécurité/insécurité et hypothèse de la "zone muette", in J.L. Beauvois, R.V. Joule J.M. Montreil (eds) *Perspectives Cognitives et Conduites*

- Sociales* (pp. 300–23), Rennes, France: Presse Universitaires de Rennes.
- Doise, W. (1986) Les représentations sociales. Définition d'un concept, in W. Doise A. Palmonari (eds) *L'Étude des Représentations Sociales* (pp. 81–94), Paris: Delachaux et Niestlé.
- Doise, W. (1988) Les représentations sociales: un label de qualité, *Connexions*, 51:99–113.
- Doise, W. (1989a) Cognitions et représentations sociales: l'approche génétique, in D. Jodelet (ed.) *Les Représentations Sociales* (pp. 341–62), Paris: Presses Universitaires de France.
- Doise, W. (1989b) Attitudes et représentations sociales, in D. Jodelet (ed.) (ed.) *Les Représentations Sociales* (pp. 240–258), Paris: Presses Universitaires de France.
- Doise, W. (1992) L'ancrage dans l'étude sur les représentations sociales, *Bulletin de Psychologie*, 45, 405: 189–95.
- Doise, W. (1993) Debating social representations, in G.M. Breakwell D.V. Canter (eds) *Empirical Approaches to Social Representations* (pp. 157–70), Oxford: Oxford University Press.
- Doise, W. (2002) *Human Rights as Social Representations*, London: Routledge.
- Doise, W. (2005) Les représentations sociales, in N. Dubois (ed.) *Psychologie Sociale de la Cognition* (pp. 153–207), Paris: Dunod.
- Doise, W., Clémence, A. Lorenzi-Cioldi, F. (1992) *Représentations Sociales et Analyses de Données*, Grenoble, France: Presse Universitaires de Grenoble; trans. (1993) *The Quantitative Analysis of Social Representations*, London: Harvester Wheatsheaf; Italian trans. (1995) *Rappresentazioni Sociali e Analisi dei Dati*, Bologna, Italy: Il Mulino.
- Duveen, G. (2007) Culture and social representations, in J. Valsiner A. Rosa (eds) *The Cambridge Handbook of Socio-cultural Psychology* (pp.543–59), Cambridge: Cambridge University Press.
- Duveen, G. Lloyd, B. (1990) *Social Representations of knowledge*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gabbard G. O., Gabbard K. (1999). *Psychiatry and the Cinema*. Washington and London: American Psychiatric Press.
- Galli, I. (2006) *La teoria delle rappresentazioni sociali*, Bologna: Il Mulino.
- Galli, I. Ed. (2012) *Cinquant'anni di Rappresentazioni sociali. Bilanci e prospettive di una Teoria in continuo divenire*, Milano: Edizioni Unicopli.
- Gergen, K.J. (1982) *Toward a Transformation in Social Knowledge*, New York: Springer-Verlag.
- Emiliani, F., Molinari, L. (1995) *Rappresentazioni e affetti*, Milano, Cortina.
- Emiliani, F. Palmonari, A. (2009) La Psychanalyse, son image et son public: il volume che fonda la teoria delle rappresentazioni sociali, In A. Palmonari F. Emiliani (eds) *Paradigmi delle Rappresentazioni Sociali* (pp. 37-82), Bologna, Italy: Il Mulino.
- Farr, R.M. (1994) Attitudes, social representations and social attitudes, *Papers on Social Representations*, 3, 1: 30–3.
- Farr, R.M. Moscovici, S. (eds) (1984) *Social Representations*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Festinger, L. Lettera datata 2 Giugno 1981 in F.Buschini N. Kalmpalikis Eds. (2001) *Penser la vie, le social, la nature. Mélanges en l'honneur de Serge Moscovici*, Paris, Editions de la Maison des sciences de l'homme: 505.
- Flament, C. (1981) L'analyse de similitude: une technique pour les recherches sur les représentations sociales, *Cahiers de Psychologie Cognitive*, 1: 375–85.
- Flament, C. (1986) L'analyse de simili-

- tude: une technique pour les recherches sur les Représentations Sociales, in W. Doise A. Palmonari (eds) *L'étude des Représentations Sociales*, Paris: Delachaux and Niestlé.
- Flament, C. (1987) Pratiques et représentations sociales, in: J.L. Beauvois, R.V. Joulé J.M. Monteil (eds) *Perspectives Cognitives et Conduites Sociales*, Cousset, Switzerland: DelVal.
- Flament, C. (1989) Structure et dynamique des représentations sociales, in: D.Jodelet (ed.) *Les Représentations Sociales*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Flament, C. (1994a) Structure, dynamique et transformation des représentations sociales, in J.C. Abric (ed.) *Pratiques Sociales et Représentations* (pp. 37–58), Saint-Agne, France: Erès.
- Flament, C. (1994b) La représentation sociale comme système normatif, *Psychologie et Société*, 1: 29–54.
- Fraser, C. (1994) Attitudes, social representations and widespread beliefs, *Papers on Social Representations*, 3, 1: 13–25.
- Furht, B. Ed. (2010) *Handbook of social network technologies and applications*, New York: Springer
- Garton, L., Haythornthwaite, C., Wellman, B. (1999) *Studying On-Line Social Networks*, in Jones, S. *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*, (pp. 75-105), Sage, Thousand Oaks.
- Guimelli, C. (1988) Agression idéologique, pratiques nouvelles et transformation progressive d'une représentation sociale, unpublished doctoral thesis, Université de Provence, Aix-Marseille I, Aix-en-Provence, France.
- Guimelli, C. (1993) Locating the central core of social representations: towards a method, *European Journal of Social Psychology*, 23, 5: 555–9.
- Guimelli, C. (ed.) (1994) *Structures et Transformations des Représentations Sociales*, Lausanne, Switzerland: Delachaux et Niestlé.
- Guimelli, C. Deschamps, J.C. (2000) Effet des contextes sur la production d'associations verbales. Le cas des représentations sociales des Gitanes, *Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 47: 44–54.
- Guimelli, C. Roquette, M.L. (1992) Contribution du modèle associatif des schèmes cognitifs de base à l'analyse structurale des représentations sociales, *Bulletin de Psychologie*, XLV, 405: 196–201.
- Haas, V. (2002) La face cachée d'une ville, in T. Ferenczi (ed.) *Devoir de Mémoire, Droit à l'Oubli ?* (pp. 59–71), Paris: Éditions Complexe.
- Haas, V. (ed.) (2006) *Les Savoirs du Quotidien. Transmissions, appropriations, représentations*, Rennes, France: Presses universitaires de Rennes.
- Haas, V. and Jodelet, D. (2007) Pensée et mémoire sociales, in J.-P. Pétard (ed.) *Manuel de Psychologie Sociale* (pp. 111–60), Paris: Bréal.
- Hachet, P. (2006) *Un livre blanc pour la psychanalyse, Chroniques 1990-2005*, Paris: L'Harmattan.
- Herzlich, C. (1969) *Santé et maladie. Analyse d'une représentations sociale*, Paris: Mouton.
- Howarth, C. (2006a) How social representations of attitudes have informed attitude theories: the consensual and the reified, *Theory and psychology*, 16, 5: 691–714.
- Howarth, C. (2006b) A social representation is not a quiet thing. Exploring the critical potential of social representations theory. *British Journal of Social Psychology*, 45, 65-86.

- Howarth, C. (2007) Racialisation, Representation and Resistance. Within applied representation: Identity as content, process and power. G. Moloney I. Walker. (eds.) *Social representations and social identity*. London, Palgrave Macmillan.
- Jankowski, N. W. (2002) Creating Community with media: history, theories and scientific investigations, In L. Lievrouw S. Livingstone eds. *The Handbook of New Media*, Sage, London: 34-49.
- Jaspars, J.M.F. Fraser, C. (1984) Attitudes and social representations, in R.M. Farr S. Moscovici (Eds) *Social Representations* (pp.101–23), Cambridge: Cambridge University Press.
- Jesuino, J. (2009) L'evolversi della teoria, In A. Palmonari F. Emiliani (eds) *Paradigmi delle Rappresentazioni Sociali* (pp. 113-146), Bologna, Italy: Il Mulino.
- Jesuino, J. (2011) Lettera a Serge, *Célébrations en l'honneur de Serge Moscovici pour le cinquantième anniversaire de sa Théorie des Représentations Sociales*, (Naples, Istituto Italiano per gli studi filosofici, 15-16 avril 2011).
- Jodelet, D. (1984) Représentation sociale: phénomènes, concept et théorie, in S. Moscovici (ed.) *Psychologie sociale* (pp. 357–78), Paris: Presses Universitaires de France.
- Jodelet, D. (1985) *Civils et bredins. Rapport à la folie et représentations sociales de la maladie mentale*, Paris: P.U.F.
- Jodelet, D. (1986) Fou et folie dans un milieu rural français. In W.Doise, A.Palmonari Eds. *L'étude des représentations sociales* (pp.171-192), Paris: De-lachaux et Niestlé.
- Jodelet, D. (1989a) (ed.) *Les Représentations Sociales*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Jodelet, D. (1989b) *Folie et Représentation Sociales*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Jodelet, D. (1992) Mémoire de masse: le côté moral et affectif de l'histoire, *Bulletin de Psychologie*, XLV, 405: 239–56.
- Jodelet, D. (2002) Les représentations sociales dans le champ de la culture. *Information sur les sciences sociales*, 41, 1, 111-133.
- Jodelet, D. (2003) Aperçu sur les méthodes qualitatives, In S. Moscovici and F. Buschini (eds) *Les Méthodes des Sciences Humaines* (pp. 139–62), Paris: Presses Universitaires de France.
- Jodelet, D. (2008) Social representation theory: the beautiful invention, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38, 4: 411–30.
- Jodelet, D. (2009) Rappresentazioni e scienze sociali: incontri e rapporti reciproci, In A. Palmonari F. Emiliani (eds) *Paradigmi delle Rappresentazioni Sociali* (pp. 253–80), Bologna, Italy: Il Mulino.
- Jodelet, D. (2012) Interconnections between social representations and intervention. In de Rosa, A.S. Ed. (2012) *Social Representations in the 'Social Arena': The theory in contexts faced with 'social demand'*, New York – London: Routledge, (in stampa).
- Joffe, H. (1995) Social representations of AIDS: towards encompassing issues of power, *Papers on Social representations*, 4: 29-40
- Jovchelovitch, S. (2002) Social representations and narrative: stories of public life in Brazil, in J. Laszlo W. Stainton Rogers (eds) *Narrative Approaches in Social Psychology*, Budapest, Hungary: New Mandate
- Jovchelovich, S. (2006) *Knowledge in Context: Representations, Community and Culture*, London: Routledge.
- Kalampalikis, N. and Haas, V. (2008) More than a theory: a new map of social

- thought, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38, 4: 449–59.
- Keen, A. (2007). *The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing Our Culture and Assaulting Our Economy*. London: Nicholas Brealey Publishing.
- Knox, H., Savage, M. & Harvey, P. (2006). Social networks and the study of relations: networks as method, metaphor and form. *Economy and Society*, 35(1), 113–140.
- Lagache, D. (1961) *Préface* (pp. VII-XI)
- Moscovici, S. (1961) *La psychanalyse, son image et son public*, Paris: P.U.F.:p. XI
- Laszlo, J. (2002) Narrative organisation of social representations, in J. Laszlo W.Stainton Rogers (eds) *Narrative Approaches in Social Psychology*, Budapest, Hungary: New Mandate.
- Lenoble, R. (1943) *Essai sur la notion d'expérience*, Vrin: Parigi.
- Lévy P. (1996). *L'intelligenza collettiva. Per una antropologia del cyberspazio*. Milano: Feltrinelli.
- Lévy P. (1997). *Il Virtuale*. Milano: Raffaello Cortina Editore.
- Lévy P. (2000). *WorldPhilosophie*. Paris: Éditions Odile Jacob.
- Lévy P. (2002). *Cyberdémocratie*. Paris: Éditions Odile Jacob.
- Licoppe, C. Smoreda, Z. (2005) Are social networks technologically embedded?: How networks are changing today with changes in communication technology, *Social Networks*, 27, 4, pp. 317-335
- Markova, I. (2003) *Dialogicity and Social Representations: The Dynamics of Mind*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Markova, I. (2009) Dialogicità e conoscenza, in A. Palmonari and F. Emiliani (eds) *Paradigmi delle Rappresentazioni Sociali* (pp. 211–52), Bologna, Italy: Il Mulino.
- Mazzara, B. (2007) La natura socio-culturale della mente. Alle radici della psicologia sociale. In B. Mazzara Ed. *Prospettive di psicologia culturale* (pp. 19-45), Roma: Carocci
- Mazzara, B. (2008) Il discorso dei media come oggetto di indagine della psicologia sociale. In B. Mazzara Ed. *I discorsi dei media e la psicologia sociale*, (pp. 21-56), Roma: Carocci
- Mecacci L. (2000). *Il caso Marilyn M. e altri disastri della psicoanalisi*. Roma-Bari: Laterza.
- Metz, C. (1977). *Le signifiant imaginaire. Psychanalyse et cinéma*. Paris: Union Générale d'Éditions. trad. it. *Cinema e psicoanalisi. Il significante immaginario*, Venezia: Marsilio, 1989.
- Meyer, C. ed. (2005) *Le Livre noir de la psychanalyse, Vivre, penser et aller mieux sans Freud*, Paris: Les Arènes (2nd. Edizione ampliata, 2010)
- Moliner, P. (1989) Validation expérimentale de l'hypothèse du noyau central des représentations sociales, *Bulletin de Psychologie*, 41, 387: 759–62.
- Moliner, P. (1994a) Les deux dimensions des représentations sociales, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 7, 2: 73–86.
- Moliner, P. (1994b) Les méthodes de repérage et d'identification du noyau des représentations sociales, in C. Guimelli (ed.) *Structures et Transformations des Représentations Sociales*, Lausanne, Switzerland: Delachaux et Niestlé.
- Moliner, P. (1995a) *Images et Représentations Sociales*, Grenoble, France: Presses Universitaires de Grenoble.
- Moliner, P. (1995b) Noyau central, principes organisateurs et modèle bi-dimensionnel des représentations sociales, *Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 40: 62–70.

- Moliner, P. (2001) *La Dynamique des Représentations Sociales*, Grenoble, France: Presse Universitaires de Grenoble.
- Montali, L., Colucci, F.P., Pieri M (2005). Il conflitto tra consensuale e reificato: il caso Di Bella a 'Porta a Porta'. *Ricerche di psicologia*, 4, 109-138.
- Moreira Parades, A.S. Camargo Vizeu, B. Eds. (2007) *Contribuições para a teoria e o método de estudo da representações sociais*, Joao Pessoa: Editora Universitaria da UFPB
- Moscovici, S. (1952) Premiers résultats d'une enquête concernant la psychanalyse, *Revue Française de Psychanalyse*, 3: 386-415.
- Moscovici, S. (1953) Remarques sur les problèmes structuraux dans l'étude des opinions, *Bulletin de Psychologie*, VI, 190: 420-428.
- Moscovici, S. (1954a) L'analyse hiérarchique. Sur une contribution importante à la construction des échelles, *Année Psychologiques*, 54, 1: 83-110.
- Moscovici, S. (1954b) Notes sur une application de la théorie des communications à la psychiatrie, *Revue Philosophique*, 94: 242-254.
- Moscovici, S. (1955) Logique et langage dans la propoganda: quelques résultats, *Bulletin de Psychologie*, VIII, 7-8: 434-451.
- Moscovici, S. (1955b) Notes sur les fondements théoriques et pratiques de la méthode d'enquête en psychologie appliquée, *Bulletin du Centre d'Etudes et Recherches Psychotechniques (CERP)*, 4: 125-141.
- Moscovici, S. (1956) Sur l'analyse hiérarchique. Applications et contribution à une technique de construction d'échelles d'attitude, *Psychologie Française*, 1. 15-16.
- Moscovici, S. (1961). *La psychanalyse, son image et son public*. Paris: PUF. (seconda edizione completamente rivista, 1976 ; ediz. inglese a cura di G. Duveen, *Psychoanalysis. Its image and its public*, Cambridge : Polity Press, 2008 ; ediz. italiana a cura di A.S. de Rosa, *La Psicoanalisi, la sua immagine e il suo pubblico*, Milano: Edizioni Unicopli, 2011)
- Moscovici, S. (1968). *Essai sur l'histoire humaine de la nature*. Paris : Flammarion.
- Moscovici, S. (1972). *La société contre nature*. Paris : Union Générale d'Édition.
- Moscovici, S. (1973). *Introduction à la psychologie sociale*. Paris : Larousse.
- Moscovici, S. (1981) On social representations, in J.P. Forgas (ed.) *Social Cognition. Perspectives on Everyday Understanding* (pp. 181–209), London: Academic Press.
- Moscovici, S. (1984a). *Psychologie Sociale*. Paris: PUF.
- Moscovici, S. (1984b). *Le domaine de la psychologie sociale*. In *Psychologie Sociale*. Paris : PUF.
- Moscovici, S. (1984b) The myth of the lonely paradigm: a rejoinder, *Social Research*, 51, 4: 439–67.
- Moscovici, S. (1984c). *Des représentations collectives aux représentation sociales: éléments pour une histoire*. In D., Jodelet (Ed.), *Les représentation sociales*. Paris : PUF.
- Moscovici, S. (1984d) The phenomenon of social representations, in R.M. Farr S. Moscovici (eds) *Social Representations* (pp. 3–69), Cambridge: Cambridge University Press.
- Moscovici, S. (1986) L'ère des représentations sociales, in W. Doise A. Palmorari (eds) *L'étude des Représentations Sociales* (pp. 34–80), Paris: Delachaux et Niestlé.
- Moscovici, S. (1988) Notes towards a

- description of social representations, *European Journal of Social Psychology*, 18: 211–50.
- Moscovici, S. (1989) Des représentations collectives aux représentations sociales, in D. Jodelet (ed.) *Les Représentations Sociales* (pp. 62–86), Paris: Presses Universitaires de France.
- Moscovici, S. (1991) La fin des représentations sociales?, in V. Aebischer, J.P. Deconchy and R. Lipiansky (eds) *Idéologies et Représentations Sociales* (pp. 65–84), Fribourg, Switzerland: DelVal.
- Moscovici, S. (1994) Social representations and pragmatic communication, *Social Science Informations*, 33, 2: 163–77.
- Moscovici, S. (2000) *Social Representations. Explorations in social psychology*, edited by G. Duveen, Cambridge, United Kingdom: Polity Press.
- Moscovici, S. (2001) Why a theory of social representations?, in K. Deaux G. Philogène (eds) *Representations of the Social* (pp. 8–35), Oxford: Blackwell.
- Moscovici, S. (2003) Le Premier Article, *Le Journal des Psychologues*, Numéro hors série: 10-13.
- Moscovici, S. (2010) Closing conference (8th July 2010), *10th International Conference on Social Representations “Representations, Knowledge Transmission and Social Transformation”* (5ht-8th July, 2010, Tunis, Gammarth)
- Moscovici, S. Durain, G. (1956) Quelques applications de la théorie de l’information à la construction des échelles d’attitudes, *Année Psychologique*, 56, 1: 47-57.
- Moscovici, S. Farr, R.M. (1984). *Social Representations*. London : Cambridge University Press.
- Moscovici, S. Galam, S. (1991) Toward a theory of collective phenomena. I . Consensus and attitude change in groups, *European Journal of Social Psychology*, 21: 49-74.
- Moscovici, S. Markova, I. (2006) *The Making of Modern Social Psychology*, Cambridge: Polity Press.
- Moscovici, S. Vignaux, G. (1994) Le concept de Thémata, in C. Guimelli (ed.) *Structures et Transformations des Représentations Sociales*, Neuchâtel: Delachaux et Niestlé; trans. and reprinted in S. Moscovici (2000) *Social Representations. Explorations in Social psychology*, edited by G. Duveen (pp. 156–83), Cambridge: Polity Press.
- Mugny, G., Carugati, F. (1985) L’intelligence au pluriel, Cousset, (Fribourg, Suisse) DelVal, trad. It. L’intelligenza al plurale. Bologna, Cooperativa Libreria Universitaria Editrice Bolognese, 1988. Palmonari, A. (1989) *Processi Simbolici e Dinamiche Sociali*, Bologna, Italy: Il Mulino.
- Nowotny, H. Scott, P. Gibbons, M. (2001) *Re.thinking science. Knowledge and the public in an age of uncertainty*, Cambridge: Polity Press.
- Orchowski L. M., Spickard B. A., McNamara, J. R. (2006). Cinema and the Valuing of Psychotherapy: Implications for Clinical Practice. In *Professional Psychology: Research and Practice*, Vol. 37, No. 5, PP. 506 –514.
- Onfray M. (2010). *Le crépuscule d’une idole. L’affabulation freudienne*. Paris: Grasset.
- Parker, I. and Burman, E. (1993) Against discursive imperialism, empiricism and constructivism: thirty-two problems with discourse analysis, in E. Burman and I. Parker (eds) *Discourse Analytic Research* (pp.155–72), London: Routledge
- Parsons, A. (1969) *Belief, Magic and Anomie*, Toronto: The Free Press.
- Potter, J. Litton, J. (1985) Some problems underlying the theory of social rep-

- representations, *British Journal of Social Psychology*, 24: 81–90.
- Purkhardt, S.C. (1993) *Transforming Social Representations: a Social Psychology of Common Sense and Science*, London/New York: Routledge.
- Purkhardt, S.C. (2002) Stories that change the world: the role of narrative in transforming social representations, in J. Laszlo W. Stainton Rogers (eds) *Narrative Approaches in Social Psychology* (pp. 59–73), Budapest, Hungary: New Mandate.
- Rateau, P. (1995) Le noyau central des représentations sociales comme système hiérarchisé. Une étude sur la représentation du group, *Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 26: 29–52.
- Rateau, P. (2002) Procédure de substitution et nature des éléments des représentations sociales, *Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 54, 2: 62–70.
- Roudinesco, E. (2009) *Histoire de la psychanalyse en France-Jacques Lacan*, Paris: La Pochothèque (1ed. 1994 per i due vol. originali su l’Histoire e 1993 per Lacan)
- Roudinesco, E. ed. (2010) *Mais pourquoi tant de haine?*, Paris: Seuil
- Rouquette, M.L. (1988) *La Psychologie Politique*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Rouquette, M.L. (1994) *Sur la Connaissance des Masses. Essai de psychologie politique*, Grenoble, France: Presses Universitaires de Grenoble.
- Rouquette, M.L. (ed.) (2009) *La Pensée Sociale. Perspectives fondamentales et recherches appliquées*, Paris: Erès.
- Schneider, I. (1999). Premessa. In G. O. Gabbard e K. Gabbard, *Psychiatry and the Cinema*. Washington and London: American Psychiatric Press.
- Seca, J.-M., (2001) *Les représentations sociales*, Paris: Armand Colin.
- Smith, C. (2008) Editor’s Note Special Issue on “Psychoanalysis: its image and its public”, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38, 4: 325-6.
- Spini, D. (2005) Universal rights and duties as normative social representations, in N.J. Finkel F.M. Moghaddam (eds) *The Psychology of Rights and Duties* (pp. 21–48), Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Staerklé, C. Clémence, A. (2004) Why people are committed to human rights and still tolerate their violation: A contextual analysis of the principle–application gap, *Social Justice Research*, 17: 389–406.
- Sugiman, T. Gergen, K. Wagner, W. Yamada, Y. (2008), *Meaning in Action: Constructions, Narratives, and Representations*. Springer Publishers.
- Tafani, E., Audin, S. Apostolidis, T. (2002) Asymétries positionnelles, identité sociale et dynamique représentationnelle : une étude expérimentale sur la représentation sociale des droits de l’Homme, *Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 54: 47–61.
- Tafani, E., Bellon, S. and Apostolidis, T. (2002) Théorie des champs sociaux et dynamique représentationnelle, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 14: 7–29.
- Tapscott, D. Williams, A.D. (2006) *Wikinomics. How mass collaboration change everything*, London: Portfolio Penguin Group.
- Valsiner, J. Rosa, A. (eds) (2007) *The Cambridge Handbook of Sociocultural Psychology*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Van DiJk J. (1999) *The network society. Social aspect of new media*. Sage, London.
- Vergès, P. Bastounis, M., (2001) “To-

wards the investigation of social representations of the economy: research, methods and techniques” in C. Roland-levy, E. Kirchler, E. Penz, C. Gray (Eds), *Everyday representations of the economy*, (pp 19-48), WUV, Wien.

Wagner, W. Hayes, N. (2005) *Everyday discourse and common sense. The theory*

of social representations, Houndmills: Palgrave MacMillan

Wiener, N. (1948) *Cybernetics or Control and communication in the animal and the machine*, Paris: Hermann & C. Ed. , Cambridge, Mass. ; The Technology Press, and New York: J. Wiley & Sons